

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 30. ANUL XV.

Sabiu, in 13/25 Aprile 1867.

Telegrafulu este de doue ori pe septe-mana: joi'a si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gata prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ur' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si terei straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirula, pentru a dou'a ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Evenimente politice.

Sabitu 12 Aprile.

Senatul imperialu e convocat pe 20 Maiu a. c. la Vien'a.

Primulu vice-presedinte alu dietei, ce se va aduna ierasi in 1 Maiu a. c. in Agramu, au aflu cu cale, de a invita la o conferintia privata pre membri dietei, cari locuescu in Agram si in tinutul acest'a. Dintre cei 46 membri invitati au luat 43 parte la acesta conferintia, in carea s'au adusu inainte si intrebarea despre convocarea reprezentantiloru marginei militare si s'au otaritu ca sa roge pre banulu, ca sa binevoiesca a efectui conchiama-rea acest'a pre calea ministeriului de resbelu. Se dice ca baronulu de Sokceyicu, carele au calatoritu pre serbatorile pasciloru la Vien'a va cerca sa dobandesca de la loculu competinte realizarea dorintiei acest'e si sa efectueze la ministeriulu de resbelu conchiama-rea reprezentantiloru marginei militare.

Precum se spune cu s'guritate, intr'o seditia ultima a senatulu ministeriulu s'au decisu, ca senatul imperialu se va conchiama pre 10 Maiu, si se va deschide in modu solemn cu unu cuventu de tron alu Maj. Sele, Imperatulu, in care pote ca va fi schitiata deja complanarea Ungariei in liniile ei fundamentali.

„N. P. L.“ dice ca aru fi aflu urmatoarele despre medulu, dupa care are sa capete conclusulu dietei unguerescu despre afacerile comuni validitate de lege si sa se propuna senatulu imperialu, ca sa-lu primesca pentru tierile de dincolo de Lait'a: Indata ce se va aduna diet'a ungueresca va revedea legile din an. 1848. Coron'a cere eliminarea punctuatiuniloru dignitatiei palatine, a gardei nationale, si ca sa pota disolve diet'a inainte de a fi votatu budgetulu de anu. Diet'a de siguru va implini cererile aceste. Dupa aceea va elabora diplom'a in-avugurarei si va primi in ea si determinarea, ca indata ce se va fi incoronatu regele sa revideze legile din an. 1848 si sa sancioneze conclusulu dietei despre afacerile comune si prin aceea sa-i dea valore de lege pentru Ungaria. Prin acest'a s'aru fini deocamdata lucrulu complanarei din partea dietei si coron'a aru avea de a asterne senatulu imperialu in voirile ce le-au facutu cu Ungaria si de a le reprezenta inaintea acestui'a: deca aru afla acest'a, ca lipsescu unele puncte, atunci negociatiunile in privint'a acest'a nu voru decurge directu intre aceste doue regimuri, si acestea voru trebui sa afle unu modu de invoire, care sa le placa la ambele diete.

Deputatii senatulu imperialu, cari se afla in Vien'a, si continua cu zelu consultariile loru comune despre elaboratulu complanarei din partea Ungariei. Dupa parerea acestor'a se dice ca senatul imperialu, dupa cum e convocat acum, va incepe fara nici o temere de competintia consultarea despre revisiunea constitutiunei, care involve propunerea complanarei din partea Ungariei, ca elaboratulu unguerescu in privint'a finantiale aru avea lucune, cari nu se potu suplini fara in urm'a unei intielegeri. Inainte cu vre-o cate-va zile mai multi deputati din Vien'a avura ocaziune, a vorbi cu ministrulu presedinte unguerescu mai multe ore despre cestiunea politica.

In zilele din urma cestiunea Luxemburgului, ce e dreptu ocupa inca o multime de condée politice, in sa dupa unii nu mai e asi ardienda. O privescu iera altii numai de o comedia si dicu ca in cele din urma inca se pote intempla ca tote pregatirile de resbelu sa fia destinate pentru alu treilea. Care va fi acelu alu treilea nu se scie.

Parlamentulu federatiunei nordice germane si-

terminatu sessiunea. Terminarea se facu cu o cuventare din partea regelui Prussiei. Elu arata multamirea sea cu lucrariile parlamentulu, cari servescu spre intarirea natunala germana.

Intr'aceea pregatirile de resbelu in Franci'a mergu inainte cu o repeditiune gigantica. Diuaristicele franceze si prussiene si dau tota silintia a incarca vin'a resbelulu, fia-care pre regimulu contrariu. Cele franceze adeva punu vin'a pre regimulu pussianu, si cele prussiane pre celu francesu.

Regele Belgiei e pana acum ancor'a pacei. Acest'a calatoresce dela Parisu la Berlinu si-si da tota silintia spre a mijloci o impaciere intre aceste doue puteri.

Intre seirile cele multe de resbelu vinu in sa si acele ca Maj. LLoru Imperatulu Austriei si Regele Prussiei au primitu dela Napoleoa III invitaci spre a lua parte la espusetiunea din Parisu. Despre regele Prussiei se vorbesce, ca se va si duce; o impregiurare, care aru documenta mai multu intimitate intre cabinetulu din Parisu si Berlinu decatu resbelu. — Cu tote aceste acusi luamu altu diuaru a mana si celimu despre formarea corpuriloru de armata (franc.); de comand'a incredintata lui Mac Mahon s. a. —

Schimbarea ministeriului in Itali'a se aduce in legatura cu situatiunea intre Prussia si Franci'a. Generalulu Gorove, carele era in anulu trecut pe tempulu acest'a la Berlinu pentru incheierea aliantiei cu Prussia, astadi se dice ca se afla in Parisu totu cu astfelu de scopu. Lumea si scie, ca Itali'a la unu resbelu eventualu are sa se alature langa Franci'a cu 100,000 feciori. Pentru acest'a se dice, ca s'aru fi si speditu din Franci'a 100,000 de puseci nove (chassepot).

Russia inca se pregatesce.

Turcia a tramisu in Cret'a pre vestitulu Omer pasia, insarcinandulu a restatori pacea pre insula cu ori ce pre iu. Puterile cele mari dau Turciei consiliulu sa lase Cret'a la Greci'a. Port'a in sa nu asculta, ci crede, ca va fi in stare sa molcomesca cu armele pre grecii din imperiulu ei.

Principele Serbiei au fostu primitu serbatoresce in Belgradu. Fortareti'a se afla deja in manile Serbiloru. Caletoria cea dintr'odata din Bucuresci da ansa la explicaciuni multe. Ce va fi fostu caus'a nu se pote sci inca. Unii dicu ca neinvoiesca pentru o actiune viitoria.

Curtea de casatiune nu s'a stramutatu la Iasi din caus'a neinvoirei senatulu la conclusulu camerel. „Presse“ are o seire telegrafica despre nelinise in Iasi. Prin placate, cari primitu ca Dominoriulu va resiede temporalu si in Iasi cauta regimulu, dice „Presse“, sa mulcomesca pre nelinisciti.

Revista diuaristica.

Despre „senatul imperialu si slavi“ celimu in „Press'a cea noua urmatoarele:

Pre langa tote semnele contrarie, nu ne putemu abate dela sperantia aceea, ca cechii nu voru lipsi din senatul imperialu. Ce e dreptu ca Herbst au fostu intreruptu in Prag'a la loculu acela alu vorbirei sele, unde au disu: „starea cea numai pasiva nu impedece nimica!“ prin strigare: „Ungaria!“ — in sa cum aru putea asemena cechii, vorbindu seriosu, politic'a loru cu ceea a magiariloru? Ungaria intr'adeveru au facutu de au cadutu intregulu senatu imperialu; in sa acest'a nu o au facutu cele cinci milioane de magiari, ci numai momentulu e de vina, ca si nemagiarii de dincolo de Lait'a se privescu esclusive de „ungari“ si asi i dau ajutoriu „natiunei suverane“ in lupt'a ei in contr'a parlamentulu centralu. Chiaru si croatii si serbii si lasa gravaminele loru in contr'a magiariloru la o parte, ca impreuna cu ei sa pota resista asi numitei furii de germanisare din Vien'a. Rieger cu

durere si aduce aminte de tempulu acela candu vorbirele cechiloru si poloniloru fura salutate in casa deputatiloru din Pest'a cu eljenuri. In sa deca se plange, ca acum'a „ungurii nu vreau sa scie nimic'a de cechi si i arunca in Cislaitania“: „centralistii cei argisiti nu au facutu acum siese ani pre slavii de sute de ori atenti, ca tocmai ei aru avea celu putinu acelasi interesu la sustinerea senatulu imperialu, ca si germanii, fiindca dupa derimarea acestui'a nu aru inflori pentru ei alta sorte, decatu aceea, ca ei aru trebui sa graviteze parte la Vien'a, parte la Pest'a?

In sa sa lasamu trecutul sa fia trecut: invectivele asup'a poștei de dompire a germaniloru totu asi putinu voru schimba ce-va din trensulu, ca si lamentarea asup'a magiariloru nemultamitori. Numai din punctu de vedere curatu practiculu trebuio deslusu inca intrebarea, ca ore au cechii vre-unu prospectu rationalu, ca prin renitenti'a loru voru imprascia senatul imperialu in asemena modu, precum le-au succesu acest'a magiariloru cu celu immultu. In sa cum pote fi vorb'a despre acest'a, de orece gintele slave din tierile ereditarie nici in modu aprosimativu nu tinu asi stensu laolalta, ca cum s'au intemplatu acest'a la magiari fatia cu parlamentulu centralu, si la germani fatia cu celu extraordinariu? Ca sa tacemu cu totulu despre ru-teni, polonii si slayonii s'au supusu neconditiunatu reconvocarei senatulu imperialu constitutiunulu, si de si-aru inchipui cechii mesur'a resistintiei loru ori catu de mare, potu ei dice, ca pre langa tote aceste Boemi'a si Moravi'a nu voru fi reprezentate in modulu celu mai evidentu in cas'a inaintea portiei schotice? Prin aceea, ca diet'a din Prag'a au dechiaratu prin unu conclusu in contra naturei lucruriloru, ca cuventulu „boemicu e identicu cu cehicu, inca nu s'au aretatu nici decum, ca germano-boemii dora s'aru entusiasma pentru „ordinea renovata a tierii“, pentru concordatu si pentru comitatele feudale (Gaugrafenthm) asi de tare, precum se intempla acest'a dincolo, negresitu si la nemagiari, pentru constitutiunea avitica a Ungariei, de orece nobilimea si clerulu acestei'a nici odata nu au adusu interesele casteloru sele in opositiunea cea mai pezisia, ce se pote gandii, fatia cu tote cerintiele secululu nostru, precum s'au intemplat cu Boemi'a cu politici ei inalti (Hochtorics si Hochkirehlern).“

In fine incheia cu acestea cuvinte. „Intr'adeveru Rieger si partisanii lui aru trebui sa fia politici slabi, deca in o astfelu de situatiune, unde slavii in mai multe cestiuni forte insemnate aru fi datatori de mesura, candu austriacii germani aru apera drepturile monarchiei intregi in contr'a transgressiuniloru Ungariei, nu sciu ce sa faca altu ceva, fara sa se retraga busumflati, si asi sa fia dati uitarei.

Circularulu ministeriului r. unguerescu.

Catra comunitatile comitateloru si ale cetatiloru libere regesci.

Candu ministerulu reg. ung. din pre inalt'a incredintare a Maj. Sele, a primitu guvernulu tieriei, ca sa pota incepe de nou activitatea vietiei constitutiunali, s'a tinutu de prim'a detorintia: a relanra fundamentulu constitutiunei, institutiunea avitica a natiunei (si aci natiune! cor.) administratiunea publica; din acestu scopu s'a grabitu, ce se atinge de procederea, ce are a o urma la restaurarea municipieloru conformu dorinteloru situatiunei de astadi, a cere imputerirea corpulii legelativu.

Candu guvernulu, cu incedere patriotica saluta juredictiunea in pragulu vietiei sele constitutiunali, restituita pre bas'a conclusulu regnicolaru propusu de densulu (guvernulu), nu pote

fratietate, credincioasă spiritului acestui principiu vrea să sustină frățescă contielegere în comitat, încungiorându totu ce aru fi spre stricarea consolidității acelei a sêu aru înaintă disolverea ei. Din această cauză (locuitorimea română) tinde mâna frățescă concetatenilor de alta limbă, spre apărarea constituției, în carea unica și vede asecurate drepturile cetățienesci și naționale.

Manecându din acestu punctu de vedere, spre ajungerea acestui scopu comunu, doresce locuitorimea română a încungioră în acestu comitat formarea de partide și fracțiuni, credindu ca un'a partidă, mai multu contribuie la conservarea patriei, — adeca: scutul sustinutu cu mâna tare de asupr'a ei de tôte popórele acestei patrie spre apărare, — de câtu o tabara debilitată de interese particulare.

Din această cauză credu, ca precum ei (românii) suntu gat'a a subordina interesele lor private intereselor comune, asiá și concetatenii cei bunii de alta limbă, de cari comitatulu temesianu are destui, nu se voru retrage a face asemenea.

Déca cu tôte aceste singuratecii nu aru fi în stare a subordina interesele lor private celor comune, și asiá și fără de influența noastră s'aru inființa partide, românii se voru alaturá la acea parte, carea au partidiatu mai puțin, care au dezvoltatu mai puțin forța la inființarea de partide spre rumperea contielegerei comune, carea vrea să organizeze comitatulu acest'a din punctulu de vedere alu cauzei comune și nu alu interesulu privatu, carea dupa parerea noastră e partid'a cea adeveratu patriotică și carea la tóta intemplantă ya stá mai tare și mai aprópe de aceea partidă a cărei principiu e libertate, egalitate și frățietate și a cărei parolă e: „înainte de tôte patri'a" — de óre-ce secululu de fatia e, a fi gat'a, radicându-se cine-va pre scen'a situației țierei sêu a comitatulu, a face tocmea cu impregiurările, a face concessiuni spiritulu tempulu și aspirațiiloru lui, a considerá cu atențiunea receruta referințele noastre locale și prin acest'a a cuprinde (precepe) mai bine interesulu patriei comune și apoi a corespunde acestui'a.

De aceea nu voim să latim semanti'a de par-

tida și dorim a procede cu reserva, pentru că nu prin o pasire prematură, să periclităm bunaintielegerea în comitatulu acest'a.

La tóta intemplantă vomu nesú într'acolo, că nu numai singura naționalitatea, nascerea, nici reminiscenție din tempuri mai vechi să petrunda cu o influența stravagantă spre a resturná și strică referințele amicabile și legaturile frățesci, ci în intielesulu concludeselor dietali, precum și în intielesulu expresiunii din tóta țier'a și a celei descoperite chiaru și la scaunulu comitatulu nostru, vomu cautá să aiba valóre numai meritulu, și capacitatea, dexteritatea, cultur'a și documentat'a diligenția. Pentru acestu principiu ne putem descoperi înca de mai înainte, pentruca suntu convinsi, ca parerea acest'a a noastră o primesce ori ce locuitoriu din comitatulu acest'a.

Credinciosi acestei decisiuni a noastre vomu incunoscintiá despre acest'a și pre Ilustr. Sea comitele supremu și dorim alu rogá: ca la ocuparea oficielor, prelânga delaturarea ori căru respectu de alte interese, se ia în privința numai capacitatea. Asemenea să binevoiescă a primii în candidatiune pentru ocuparea posturilor vacante pre acei individi, pre cari va candidá intrég'a romanitate și concetatenii ceilalti cari suntu de o părere cu noi și pre cari se bucura de increderea lor și suntu recunoscuti de capabili.

Spre ajungerea acestui scopu comunu cu alatu mai cu mare securitate e de lipsa: că românii, cointielesii cu cetățienii de alte limbi, resp. cu membrii comitatulu, în unire cu acest'a, sêu la casu de partide cu cea mai liberală și de direcțiune mai independentă, să nesuésca a castigá valóre cererilor lor juste, considerabile și frățesci și direcțiunei desvoltate, — la tóta intemplantă însăe de lipsa, că fia care cetățienu de limbă română se recunósca de dator'a sea patriotică principiulu solidarității și tocmea din punctu de vedere de interesu comunu sa-lu primésca, sa-lu urmeze și sa se supuna s. c. l.

se incredință, sêu din remasurile dela densii, potrivitulu totu dreptulu canonicu, care opresce pre monachi, de a avea alti mostenitori decâtu manastirea, și manastirea aceea, unde si-a inchinatu metani'a; IV, din partea sufletulu, principiu refrenu din dreptulu canonicu în dreptulu civilu alu României înca din tempurile uitate, unu fiu idealu, adoptatu în fia-care familia de românu, de secole, care-si avea partea și particia legitima la împărțirea fia-cărei averi la mórtea unui parinte de familia, care fiu erá biseric'a; și care parinte de familia apucase sa-si faca din viétia o manastire, atunci aceea manastire intrá și ea deadreptulu la împărțirea averi citorului; V. prin danii singuraticiloru crestini evlaviosi; și VI. prin mostenire totale a celoru sterpi în viétia.

XI. În câte categorii se impartu astadi manastirile din Români'a?

De-si institutiunile canonice-organice ale bisericiei noastre ecumenice nu cunosc în institutul manastirescu, sêu în numirea lui nici o deschiinire: totusi este unu adeveru constatatu înainte bisericiei întregi, ca manastiriloru din Români'a se dau deschiinire numiri, prin care ele s'au făcutu de trei categorii, și adeca: unele se numescu manastiri „inchinate“, altele manastiri „neinchinate“, care se dicu și „pamentenesci“, și ierasi altele manastiri „Brancovenesci.“

Manastiri „inchinate“ s'au numitu în Români'a acele manastiri, ai căroru fundatori au designatu prisosulu venituriloru anualu, ce rămâne dupa chielțelele făcute spre intemplantă legatelor de prioritate, pre sém'a vre-unui patriarhatu sêu manastiri din părțile resaritului, precum la sântulu mormentu, la patriarhatulu din Constantinopole, la sântulu munte, și la manastirea din muntele Sinai.

Manastiri „neinchinate“, care se dicu și „pamentenesci“ s'au numitu acele, ai căroru citori au designatu tôte veniturile anualu spre scopuri religioase și filantropice între țiermurile patriei.

Manastiri „Brancovenesci“ se dicu cele fundate de membrii acestei ilustre familii vechi română.

Dupa ce din cele premise amu aretat originea manastiriloru din Români'a, și dotatiunile cele mari făcute în favórea lor prin Principii și boerii români; și dupa ce amu espusu și numirile lor, acum urmédia să tractám și despre urmările acestor numiri, că să satisfacemu problemei, ce ne au

Fiindu de atâtea ori vorba despre coróna Ungariei; pre lângă cele impartasite dupa unele și alte date, ne permitem a scóte o nota din Ist. bis. de Esc. Sea Br. de Siagun'a ce trateze acestu obiectu. (Vedi part. II. pag. 76). Eata ce aflám acolo:

Despre coróna Ungariei aflám în Istoria lui Budai — partea a dóua urmatórele notiie: „Unii dicu ca vrendu Principele Stefanu din evlavia sea cátra religionea crestinesca a impartí tóta țier'a în eparchii episcopesci, au tramisu pe Astrich, pe care l'au fostu destinat înainte de Episcopu pentru Calocia, la Pap'a dela Rom'a pre carele uni-lu numescu Benedictu alu VII., ear cei mai multi lu dicu a fi fostu Silvestru II. cu scopu, că să dobandesca concessiune spre a face această, și totu odată să predee și țier'a sub scaunulu Romei, cu care Pap'a nu numai ca s'au invoitu bucurosi, ci dandui titulu de Rege și Apostolulu ungriloru, iau tramisu și coróna, cu care coróna se incoroneza și pâna astadi Regii Ungariei. Lângă această iau mai daruitu și o cruce patriarchala, care apoi au intratu și în marc'a (Wappen) Ungariei, și care la incoronare și pâna astadi înca se duce înainte Regelui de cátra unu Episcopu. Coróna pomenita precum spune aru fi galit'o Silvestru alu II pe sém'a Principelui din Poloni'a Micislau. Insa indemnata de angerulu în visu n'au tramisu această, ci lui Stefanu dimpreuna cu crucea. Adeverea această se baseaza pe marturisirea lui Cartuliu, care la demandarea lui Colomanu fratelui lui Bel'a alu IV. și a Regelui Halitiei au descrisu istoria vietii Sf. Stefanu. (Vedi Script. rer Hung. Tom. I pag. 417.) Se intemeieza sensulu acestui mai vertosu pe respunsulu Papei Silvestru II. la epistol'a Sf. Stefanu, care se póte vede în opulu Iesuitulu Melchioru Inchoferu, sub titulu: Annales Ecclesiastici Regni Hungariae Tom. I. Pag. 256 et seqq. Romae 1644. Fol. ad. 1050.

Insa pe fassiuca lui Cartuliu nu se póte pune temeu, de óre ce densulu a graitu în sut'a a XIII cu multu mai tardiu dupa Stefanu. Chiaru și modul, pe care-lu imiteaza densulu în descrierea lucrulu, arata lamuritu, ca intr'acel'a se cuprinde multa poesie, amintindu despre insinuară angerului și despre altele asemenea. Ear ce se atinge derespunsulu lui Silvestru II, despre adeverulu acestui'a se póte nasce indoieala chiaru și de acolo, ca Cartuliu nu se provóca la acel'a, de-si aru fi avutu trebuința că să se provóce. Insa nice n'au fostu vre-o urma despre respunsulu acest'a pâna în sut'a a XVII. Atunci numai l'au adusu inhoferu la lumina; la care elu au ajunsu prin unu calugaru Minoritu din Croati'a anume Rafaelu Levacovic. Incátu au contribuitu apoi respunsulu acest'a, se vede și de acolo, căci înainte de a fi cunoscutu acel'a în de obste, au denegatu ungru

rau mai multu, decâtu puterea despotulu, ce le improvisá, biseric'a respectata de totu, ce purtá nume de crestinu, aperi adesea dominiulu familiei, și totu déun'a dominiurile societății. Instrucțiunea publică, moralea, civilizațiunea, dreptatea se cerea de biserică; dreptulu canonicu erá codificatu în același corp cu tôte ramurile dreptulu civilu; biseric'a erá statulu și statulu erá biseric'a, . . biseric'a erá singur'a garantă a testamentelor; singurulu executoriu alu legatelor. . . Mircea, Radulu, Neagulu și Mateiu (.), candu se întorceau din luptă, radicau câte unu lacasiu lui Christosu, i-lu impodobiá și-lu indiestra cu totulu, ce avea mai pretiosu, pentruca mirés'a lui Christosu, pururea tineră, pururea bella, pururea avută a protéga în perpetuitate pre femeia ce alérga la dens'a, pre copiii orfani, ce o încungiora, și pre gârbavulu ce ajunge aci albu că iérn'a și siovaindu pre toiagulu seu; pentru că prunculu să intieléga aci căile Domnului; pentrucă femeia caduata, purificata aci, să devina demna a fi promisa lui Christosu; pentrucă leprosul sa se vindece aci: pentrucă betránulu să móră aci; pentrucă din acest'a imensa dotare seversându-se acestea pre totu anulu, din prisóse sa se ajute mlađiti'a scapatata a citorului, și să se verse și în cas'a, de unde se chieluiesce pentru apărarea patriei, pentrucă barbatulu să nu ajunga a insultá aceste sante asiediaminte.

Cátu de bogate au fostu daniile, ce Principii României au făcutu manastiriloru, ne spune laudatulu scriitoriu Bolliacu (.), ca adeca averile manastiriloru României infaliosiedia unu fondu de dóue miliarde, și ca a trei'a parte a țierei românesce este proprietatea Sântiloru.

X. De unde s'au făcutu dotatiunile acestea? Printulu Mateiu Besaraba (...) în hrisovulu seu din anulu 1639 ne spune, ca din vointia și inspirațiunea lui Christosu se zideau aceste manastiri din Români'a înca din tempii colonisării cu români. Dotarea lor s'au făcutu I de cátra Domnii din pamenturile domnesci, adeca din dominiurile coróniei, din dominiurile statulu; II, de cátra cei ce se calogreau, barbati și femei; III, din economiele făcute de cátra acesti cuviosi, de cátra Episcopi, Igumeni și Stareti, și din casele Episcopieloru și ale manastiriloru, ce li

indemnata pre noi, că să vorbim în opulu nostru despre acele manastiri. Ceea ce o și facemu, precum urmédia.

XII. Candu s'au inventatu numirea de „manastiri inchinate“?

În privința acestei întrebări Istorigrafulu Bolliacu (.) ne da urmatórea deslusire: „Candu a începutu această inchinare, nu scim pozitivu; suntu tôte probabilitățile însa, ca această idee bisara n'au existatu pâna în tempulu lui Radu IV celu mare (1475). În zilele acestui'a, Piliponesianulu Nifonu alu X. Patriarhu alu Constantinopolei, dupa caderea acestei Capitale în stăpanirea Turciloru, scosu din scaunulu seu de Baiazetu II, și inchisu la Adrianopole pre viétia, mijloci la Radulu, să cêra iertarea lui și sa-lu aduca în țiera. Dela acest'a se datéza începutulu de grecire alu statulu românu și pre acest'a blastema Tergoviscenii, căci elu i-aru fi blastematu. Acestu dibace grecu, care a reformatu statulu României pre modulu statulu bisantin, și biseric'a noastră pre modulu bisericiei grecesci, care au creatu mai multi Archierei, și i-au numitu Episcopi, elu negresitu ca a lucratu la inchinarea bisericiei române în biseric'a grecesca prin asemenea inchinări, sub cuventu de censura a moravuriloru, îndreptarea rendueceloru ritulu, și asigurarea celoru asiediate de citori în prestigiulu ilustriloru Patriarhi ai aceloru locuri, și a temerei de blastemulu lor.“ — Cantimiru ne deslucisce această într'acestu chipu: „Si déca se teme (Domnulu, boierulu, sêu altulu, care face și dotéza o manastire), că nu cum-va dupa mórtea sea să se strice, și să se risipésca manastirea, atunci o inchina elu la vre-o manastire mai mare, la care scotesce elu din părțile, ce amu aretat (Ierusalimu, Sinai și sântulu munte) și atunci Archimandritii manastiriloru acelor'a se indatorescu, că să iee asupr'a lor purtarea de grigia pentru manastirea aceea, și să piiveghieze, că să aiba monachi cu purtări bune și cinste.“ Si frații Tunusli în istoria Valachiei ne spunu: „ca aceste manastiri inchinate au orenduél'a, să indeplinésca mai întâiu cele asiediate, și apoi din prisosu sa se deo restala, unde suntu inchinate; și astfelu s'a și urmatu mai multu tempu, căci vedemu, ca mai multe manastiri nu tramitea manastiriloru, unde se dica inchinate, nimicu sêu mai nimicu.“ (Va urmá)

(*) pag. 21—22 — Bolliacu.

(.) Ces. Bolliacu pag. 11.

(.) Ces. Bolliacu pag. 2. — (...) Dupa Ces. Bolliacu pag. 19, 20.

pe fatia dreptulu curiei romane la posesiunea Ungariei, in sa de atunci incóce cetindu cartea lui Inhoffer au amutitu cu toti, pâna la mijloculu seculului trecut. Atunci se sculã in contr'a lui Inhoffer unu patriotu erudit (din Löcse) Gotfrid Schwartz, si au inceputu a trage josu albeala de pe ochii ungurilor prin pomenitulu seu opu: *Intia religionis Christianae inter Hungaros Ecclesiae orientali adserta* pag. 52 et seqq. In contr'a lui Schwarz s'au sculatu Adamu Collaru, inspectorulu bibliotecei imperatesei din Vien'a, in Historia diplomatica juris Patronatus Apostolicorum Hung. Reg. Libr. 1 cap 9 et seqq. silinduse a areta, cumca Bulla lui Silvestru II promulgata prin Inhoffer, aru fi adeverata. Insa dupa cum dice Dlu Dr. Samoilu Deci in Istori'a sea despre corón'a Ungariei p. 136: Unu canonicu erudit din Zagrabi'a anume Adamu Chercelicu Baltasar, cetindu opulu lui Collar, iau scrisu pretenesce, si iau desceperitu cu totulu astutiunea lui Rafael Levacovic, si inca chiaru din scrisorile lui proprii, dintre care intr'un'a (Dr. Desti pag. 137-138) scrie (Levacovic) in limba itala unu cardinalu anume Aldobrandinu, ca fiindca ungruiri suntu de cugetulu acel'a, cumca Pap'a n'are nici unu dreptu in tier'a lor, asiã spre a putea starni intr'ensii unele cugetãri mai bune, densulu au scrisu o epistola subt numele Papei Silvestru. Vedi afara de Dr. Deci, Collaru de originibus et usu perpetuo potestatis legislativae circa Sacra Apostolicorum Reg. Hung. Vindobanae 1764 in 8-vo cap. XIV pag. 160. Fiindu dara acést'a asiã, din Cartuti si din bul'a lui Silvestru, nice chiaru atãta nu s'aru putea adeverã deca adeca Silvestru aru fi tramisu corón'a sf. Stefanu, cu atãta mai putinu se póte scóte dintr'acelea apoi, cumca corón'a nóstra cea de astadi aru fi corón'a cea tramisa dela Silvestru. Cu tóte acestea, cumca Silvestru II totusi au tramisu óre-si care corón'a Sf. Stefanu, o concedu si cei de parerea nóstra, cu deosebire DD. Samoilu Deci si Stefanu Vespremi (vedi pe cestu din urma p. 31. si 50.) din cauza, (vedi D. Deci p. 96.) cãci acést'a o dicu nu numai istoricii patriei, ci cei esteri chiaru si decretule cele de obste ale patriei nóstre inca o adeverescu. E dreptu, ca numai cuvintele lui Ditmaru, care pe tempulu Regelui Sf. Stefanu au fostu Episcopu in Merseburg, inca ne conducu la intielesulu acest'a. Cãci densulu (*Anallium Libr. IV*) dñce: *Imperatoris praedicti (i. e. Ottonis III-tii) gratia et hortata gener Henrici Ducis Bavarorum Vajk in Regno suo Episcopales cathedras faciens, coronam, et benedictionem accepit*. Cumca insa Ditmaru prin Vaicu, au intielesu pe Sf. Stefanu Regele Ungariei, se vede de acolo, cãci densulu au fostu acel'a, carele au luat de sotia pe Gisela fic'a lui Henricu Regelui din Baviã. De aci totusi nu urmèza, cumca Sf. Stefanu aru fi primitu dela Pap'a dimpreuna cu corón'a si dignitatea regésca, cãci acést'a iau dat'o lui natiunea ungrésca si numai acést'a au si potulu sa i o dee. Nice n'au fostu inca pe tempulu lui Silvestru alu doilea asiã de estinsa potestatea Papei, cá sa fia potulu darui densulu cui-va dignitatea regésca. Poterea acést'a au castigatu-o papiloru mai nainte Gregorie alu VII. séu Pap'a Hildebrand, cátra sferstitulu sutei a XI. (in patrarlulu din urma). Apoi e adeveratu si aceea, ca Principii ungresci cei dinaintea lui Stefanu au fostu intru adeveru Regi. Chiaru insusi Sf. Stefanu da numirea acést'a acelor'a candu in dojenele ce le da fiului seu Emericu dice: (vedi Decret. S. Stephan Libr. I, capu VIII. § 3.) *Mores meos, quos regali vides convenire dignitati sine vinculo totius ambiguitatis sequere. Grave enim tibi est, hujus climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinibus antea regnantium exstiteris Regum.* Luitprand Episcopulu Cremonei, carele au vietuitu subt domnirea Imperatulu Otto alu II. anumesce Regi, atãtu pe Geiza, tatalu Regelui Sf. Stefanu, cátu si pre Tocsu mosiulu acestui'a. Asemenea numescu si alti istorici precum arata acést'a D. Deci pag. 104 et seqq. Asiadara Silvestru II. numai cu acelu sferstitulu au tramisu corón'a Regelui Stefanu, cá prin acést'a sa-lu indatoreze a fi multiemitoriu cátra scaunulu Romei, si sa-lu faca mai revnitoriu spre latirea religiunei. Insa dela inceputu avea obiceiulu scaunulu Romei cá Principiloru acelor'a, cari, séu lepadandu-se de paganisma se faceau crestini, séu sfasiundu-se de religiunea grecesca treceau la aceea a Romei, chiaru si deca acei'a au fostu incoronati mai nainte, totusi le tramitea corón'a, scaptru, stindardu cruce si ate insignii de felulu acest'a batatóre la ochi. (Redi Dr. Deci p. 11). Asemenea aulcratu s es. Inocencie, in an. 1024 cu Ioann Regele Bulgariei (de-si acést'a erã Rege incoronatu de mai nainte) pentru cãci s'au fostu ruptu de cátra imperiulu orientalu. (Vedi Reinald Anual. Eccles. ad. a. 1024.) Asiã au fãcutu totu Pap'a acest'a cu Vulcu Regele Serbiei, carele erã incoronatu mai nainte in Constantinopolu. (Vedi la Rainald in loculu pomenitu). Asiã au potutu sa faca Silvestru alu II. si cu Regele Sf. Stefanu. Cumca cu tóte acestea corón'a nóstra de astadi nu e coroana tramisa dela Silvestru II., dupa cum se pare acést'a multor'a, se vede si din literale si numirile acelea, ce se afla pre dens'a, in rendulu acest'a: *Ο αρχαγγελος Γαβριηλ, ὁ Ἀμητριος, ὁ Δαμιανος, Κωνσταντινος Βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ πορφυρογενιτος. Μιχαηλεν Χωπισος, Βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ Δεκας Γεωβιτζ, Δεσποτης πιστος κραλης Τρωκίας, ὁ Κοσμας, Γεωργιος, ὁ Αρχαγγελος Μιχαηλ.* Pe corón'a se potu vedé si chipurile persóneloru aci pomenite. Indreptu de icon'a lui Christos, ca-

re sa stea d'nainte pe fruntea corónai, se afla in partea din dreptu aceea zugravitu chipulu lui Michailu Ducas cu aceea deosebire, ca Christos se afla sezendu pe tronulu regescu cu o trepta mai inaltiatu decãtu Michailu Ducas. La poalele tronului regescu a lui Christos, cu o trepta mai in josu se afla deastang'a Arch. Gavrilu, ear deadrept'a Arch. Michailu, dupa acestea se afla deadrept'a icon'a Sf. George, deastang'a a Sf. Dimitrie, a acestoru sfinti insemnati in Biseric'a grecesca; si acesti'a umplu apoi partea cea din nainte séu fruntea corónai, la care dupa parerea Dlu Dr. Stefanu Vespremi in meditatiunile sale despre corón'a ungrésca la fati'a 52 nu fãra de cauza se insemneaza, cumca Christos e o Maiestate preste tóte mai marita, care e mai inalta si decãtu Archangelii si Sfintii, si toti acei'a, cari slujescu la piciórele tronului seu. In partea cea din dreptu a corónai din josu subt Michailu Ducas de partea cea dreapta e Constantinu Porfirogenitulu, ear de partea stãnga chipulu lui Geobiz adeca a lui Geiza. Lãnga acesti'a cara stau doi Mucenici ai Bisericei grecesti, adeca deadrept'a Damianu, deastang'a Cosm'a. Cum s'aru putea dara crede, ca Silvestru pe corón'a aceea, ce a tramis'o Sf. Stefanu, sa fia zugravitu chipurile acestoru sfinti grecesci, si sa fia gravatu mai bucurosu numele acestor'a decãtu pe ale sf. Petru si Pavelu, pe cari si cinstesce biseric'a Romei cu deosebire; si cá chipulu seu propriu dimpreuna cu acela a sf. Stefanu sa le fia lasatu afara, care sirguru numai aru fi potulu pastrã suveniru acestui daru. Mai vertosu cum au pus, séu cum aru fi pututu pune chipurile lui Michailu Ducas, Constantinu Porfirogenitulu si Geobitz séu Geiza pe candu acesti'a au traitu celu putinu 70 de anidupa S. Stefanu si Silvestru II. Michailu Ducas au fostu imperatu in orientu, si au domnit dela 1074 pâna la 1078. Geobiz insa seu Geiza Regele Ungariei au fostu fiulu lui Bela, si au domnit dela 1074 pâna la 1077 si astfelu acesti doi domnitori au traitu totu pe acelasi tempu. Numele de Constantinu Porfirogenitu, l'au avutu atãtu fratele celu mai tineru alu Imp. Michailu Ducas, cátu si fiulu seu propriu; acést'a s'au incoronatu cu corón'a imperiala indatu dupa ce s'au nascutu ear acela inca pe vremea taica seu Imp. Constantinu Ducas alu XI care au fostu tata si lui Michailu Ducas. Acum'a dara lãre de nici o sfãramare de capu póte observã fia-cine, ca corón'a acest'a au trebuitu sa vie dela Imp. din Orientu Michailu Ducas: cãci dintre cele trei persóne amintite mai in susu, a cãroru nume lu pórtã corón'a, singuru densulu au avutu putere cá Imperatu spre a darui altor'a corón'a; si pe corón'a inca numele lui se afla alu doilea dupa Christosu, mai inaltiatu. Au dat'o insa lui Gheiz'a, a cãrui chipu se afla din josu de mân'a cea stãnga, cãci Constantinu Porfirogenitulu, care se afla din josu deadrept'a, ori au fostu fiulu ori fratele seu, nu avea de lipsa cá sa-i dee corón'a, cãci amendoi erau incoronati cu corón'a imperiala, si astfelu fiindu ereditarii imperiului, se afla intr'o dignitate mai inalta, decãtu cá sa fia avutu trebuintia de o asemenea corón'a domnésca, care si in privint'a splendórei si a bogatiei inca stã mai injosu decãtu corón'a cea imperiala. Dar apoi ce aru si cautã pre o asemenea corón'a numele lui Geiz'a? Negresitu dara i s'au datu acést'a lui Geiz'a, care se si scrie pre corón'a *Κραλης Τρωκίας* adeca Regele turciloru, cãci precum scimu in vécurile din mijlocu ungruiri se numeau adese ori turci. Caus'a pentru care sa fia datu insa Michailu Ducas lui Geiz'a corón'a, e lesne de a o gãsí. E lucru afara de indoiéla, cumca Geiz'a au fostu pretinulu lui Michailu Ducas Imperatulu dela resaritu. Acést'a au aratat'o densulu inainte de redicarea sea cá Rege in anulu 1073, candu precum insémna Cronic'a lui Ioann Turoti in sectiunea II. partea 50 subt domnirea Regelui Solomonu mai adese ori stramutandu-se preste Dunare, Bissenii (remasitielu putiniloru din Valachi'a) au predatu Sirmiulu, si au dusu mai multe mij de locuitori in prinsóre vecinica. In vre-o câte-va renduri au pofitu Regele Solomonu satisfaciune dela Imperatulu Michailu Ducas, insa n'au dobanditu, pentru care manindu-se au mersu cu ostire in contr'a Biseniloru, si spre a-si resbunã asupra ostirei Imperatulu grecescu, mai inainte s'au apucatu de obsedarea Belgradulu in Sermiulu, care erã cuibulu celu mai mare alu Biseniloru. Principele Geiz'a inca au fostu acolo cá supracomandantele Regelui Solomonu, prin a cãrui virtute s'au si ocupatu Belgradulu, cu care ocaziune fiindu ca Geiz'a s'au purtat cu agratiare cátra soldatii lui Michailu Ducas, cari se aflau strãmtorati dimpreuna, cu comandantele lor Nicetas, slobozindu-i fãra nici o vatemare nu e mirare, deca au venit in pretenie cu Michailu Ducas. Acést'a o pomenesce Turoti lámuritu, candu Chronicarum parte II. Cap 51 dice: „Interea Imperator Graecorum, audita liberalitate Ducis Geizae, misit ad eum nuntios, ad firmandam pacem et amicitiam.“ Care lucru nici n'au fãcutu la Solomonu vre-o sensatiune buna; cãci cu putinu dupa cuvintele aduse aci inainte dice Turoti: „Ad Regem antem Salamonem nequaquam misit Rex Graecorum, unde et Rex Salamonu super Geizam Ducem invidiae facibus magis ac magis exarsit.“ E usioru dara acum de a prevedea, cum au pututu tramite Michailu Ducas unu omu iubitu alu seu corón'a pomenita, si de ce l'au

numitu *πιστος*, adeca credinciosu. E acum'a numai intrebare, candu s'au tramisu corón'a acést'a lui Geiz'a? atunci óre, candu erã elu numai Principe, séu candu pórt'a si titulu de Rege? D. Dr. Samoilu Deci e de parerea cea d'antãiu, candu la pag. 200 dice: Intielegendu Michailu Ducas Imperatulu grecescu dela comandantele seu Nitielas despre virtutile cele personale ale Principelui Geiz'a, despre bravur'a lui cea extraordinaria si despre grati'a dovedita cátra ostirea sea ce se aflã in periculu, iau tramisu soli si multe daruri bogate, multiemindu-i pentru credint'a si preteni'a cea strensa aretata cátra densulu si au legatu aliantia cu elu. E de creditu ca intre darurile cele tramise au fostu si corón'a nóstra precare se afla chipurile lui Michailu Ducas, Constantinu Porfirogenitulu si Geiz'a.“ Reflessiunea aceea insa, ce se póte nasce in contr'a intielesului acestui'a cãci se numesce Geiz'a pre corón'a, *Κραλης Τρωκίας*, si asiã prin urmare Rege, s'au stãruitu a o incungiuã densulu din capulu loculu, candu la pag. 187, 190, arata cumca *Κραλης Τρωκίας* nu insemnéza Regele Ungariei, ci principele Ardélului, care erã atunci Geiz'a. E dreptu ca Stilices Curopolata unu scriitoriu grecu in sut'a a XI. pre Regele acel'a alu Ungariei cu care s'au imprietenu Niceforu Botoniatas, care au datu josu din imperatia pre Michailu Ducas (spre intãrirea aliantiei Patinatiloru cu Germanii) nu-lu numesce *Κραλης Τρωκίας*, ci *Κραλης Ουγγαρίας*. Acestu *Κραλης Ουγγαρίας* insa din Stilices Curopolat'a, dupa cum arata D. Dd. Stefanu Vespremi in meditatiunile sele la fatia 45 din Bonfatiu, au fostu chiaru Geiz'a. Din care spre afirmarea parerei D-lui Deci astfelu se póte deduce, cãci Stilices Curopolat'a de aceea au numitu pre Geiz'a *Κραλης Ουγγαρίας*, de órece densulu atunci candu s'au imprietenu cu elu Niceforu Botoniatas, au fostu intr'adeveru Regele Ungariei; din contra atunci, candu i s'au tramisu corón'a de cátra Michailu Ducas, care au fostu imperatu grecescu inainte de Niceforu Botoniatas, n'au fostu decãtu Principe alu Ardélului, si de aci se póte, ca se si numesce pre corón'a *Κραλης Τρωκίας*. De care cu atãtu mai vertosu nu e mirare, deca e dreptu aceea, ce intãresce D. Dr. Samoilu Deci in not'a din cartea intitulata: *Meursius Glosarum Greco-barbarum*, pag 187, cumca adeca *Κραλης* e unu cuventu bulgaru, si in intielesu propriu nu insemnéza Craiu decãtu numai Craisioru, cu o putere mai mica, adece unu Principe, care se afla sub scutul alu Principe, cãci astfelu numirea acést'a apoi se lovesce pentru Principele Transilvaniei. E mai de creditu apoi si aceea, ca mai degrabu s'au numitu Ardélulu Turci'a decãtu Ungari'a, din cuvintele acelea ale lui Constantinu Porfirogenitulu ce suntu in de Administr. Imp. Cap. 40. „*Πρωτον μιν εστιν ἡ της βασιλείας Τρωκίαν γεφυρα, κατα την της Τρωκίας αρχην.*“ Primum quidem est pons Imperatoris Trajani, ad initium Turciae. Cumca insa aci sub numirea *Τρωκίας* nu intielege Ungari'a, se pare de colo, cãci numai decãtu dupa aceea, pomenindu Belgradulu si Sirmiulu, dice: *απο των εκεισε ἡ μεγαλη Μοραβια* i. e. ab illis locis incipit magna Moravia, sub care nume nu se intielege alt'a, decãtu Ungari'a, si s'au numitu asiã spre osebirea Moraviei ce se afla marginita cu dens'a, si pentru aceea, cãci partea cea mare a Ungariei inainte de descalecarea ungriloru, dupa cum pomenesce si Constantinu Porfirogenitulu, au posedat'o Svatoplug, Regele Moraviei. Tóte acestea arata, cumca Geiz'a au primitu corón'a, nu pre tempulu, candu erã Rege ci candu erã Duce si Principe Ardeleanu. Insa chiaru si deca n'amu putea noi otãri acést'a, e destulu atãta, ca densulu si nu altulu au fostu acel'a, cãrui'a i s'au datu corón'a. Spre care afara de cauzele cele aduse inainte e o afirmatiune chiara si aceea, ca intr'o diploma a lui Carolu I. (care au fostu Rege alu Ungariei pre la inceputulu sutei a XIV.) corón'a acést'a se numesce apriatu corón'a lui Geiz'a, candu dice: „*Quia Corona Geizae Regis Stephani progenitoris nostri, qua, de mori Gentis Hungaricae, Reges Hungariae solent coronari, per infideles illicitos detentores raptā detinebatur: nova Corona specialiter pro nobis fabricata existimus coronati.*“ Vedi Ignatii Com. de Battyan Leges Decl. Regni Hung. Tom. I. pag. 464 et seqq. La D. Deci pag. 204. in nota. In care diploma s'au veritu fãra intielesu cuventulu Stephani, dupa numele Regelui Geiz'a. Din diplom'a acést'a ce se infrãnge insusi pre sine se ivesce adeverulu; cumca adeca corón'a Ungariei de astadi, nu i s'au tramisu Sf. Stefanu, si nici nu s'au tramisu dela Pap'a, ci i s'au tramisu lui Geiz'a dela Imperatulu din Constantinopole Michailu Ducas.